

Instytut Pedagogiki
Wydział Nauk Społecznych
Uniwersytet Śląski w Katowicach
e-mail: mirosław.kisiel@us.edu.pl

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

mgr Moniki Semik

pt. „Tworzenie warunków dla rozwoju prawidłowej intonacji mowy i śpiewu dzieci w wieku przedszkolnym” przygotowanej po kierunku prof. dr hab. Bożeny Muchackiej, przy współudziale dr Jolanty Sajdery

Przedłożona do recenzji praca doktorska została przygotowana przez mgr Monikę Semik pod opieką naukową prof. dr hab. Bożeny Muchackiej, przy współudziale dr Jolanty Sajdery. Dysertacja posiada klasyczny układ, w jej skład wchodzi: wprowadzenie, dwie części: teoretyczna i empiryczna, które z kolei podzielone zostały na stosowne rozdziały i podrozdziały, zakończenie, bibliografia, spis tabel i wykresów oraz aneks. W sumie opiniowana praca liczy 345 stron maszynopisu.

Tematycznie rozprawa doktorska dotyczy istotnej, aczkolwiek niedocenianej problematyki edukacyjnej, jaką jest intonacja głosu. Z punktu widzenia zagadnień wokalnych, charakterystycznych dla śpiewu, intonacja kojarzy się przede wszystkim z „czystym” dźwiękiem (jego wysokością) oraz precyzją wykonania skoków (pochodu) interwałów oraz obrysu linii melodycznej np. piosenki. W nawiązaniu do kultury żywego słowa i emisji głosu, problem intonacji dotyczy wyrażania sensu zdania i przekazywanych w dialogu emocji, co odbierane jest jako prawidłowy i piękny sposób wysławiania się, mówienie zgodne z akcentem, rytmem, melodią czy sensem wypowiedzi. Sprawne ucho pedagoga, muzyka, logopedy z łatwością rozpozna różnego typu niedociągnięcia, niezgodności, „fałsze” czy deformacje w tym względzie. Praca edukacyjna z dziećmi w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym w rzeczonyj problematyce wydaje się być zasadna, gdyż właśnie na tym etapie rozwojowym kształtują się i doskonalą omawiane umiejętności. Ze względu na dużą niestabilność głosu najmłodszych w wielu przypadkach trening fonetyczno-wokalny może wydać się trudny i w krótkiej perspektywie mało efektywny. Jednakże rozpoczęcie działań z dziećmi młodszymi (sześciolletnimi) w tym zakresie jest potrzebne, a ich systematyczność oraz dobre wzorce płynące ze strony osób dorosłych z pewnością przyniosą wymierne korzyści. Dlatego tak ważnym staje się, aby już na etapie umuzykalnienia dzieci przedszkolnych i później

w okresie szkolnym zwracać baczną uwagę na to zagadnienie, widząc go jako ważny czynnik składowy harmonijnego rozwoju jednostki.

Pani magister podejmując badania w obszarze intonacji głosu mówionego i śpiewanego wpisuje się do grona wrażliwych naukowców, którym nieobca jest problematyka zagadnień muzycznych widzianych znacznie szerzej niż tylko z perspektywy potrzeb kształcenia muzycznego. Cennym w całym procesie poznania było przygotowanie autorskiego programu „Z intonacją za pan brat”, który stał się podstawą i obudową podjętych działań edukacyjnych i eksperymentalnych. To wszystko z myślą o tworzeniu warunków dla rozwoju prawidłowej emisji głosu i sprawności intonacyjnej wydobywanego i transmitowanego dźwięku, widzianych w osnowie rozwoju zdolności i umiejętności dziecka sześciolatniego.

Charakteryzując strukturę pracy doktorskiej warto wskazać, iż w pierwszej jej części zatytułowanej „Teoretyczne podstawy tworzenia warunków dla rozwoju intonacji u dzieci w wieku przedszkolnym”, autorka w pięciu kolejnych rozdziałach na podstawie analizowanej literatury przedmiotu przybliżyła: fundamentalne założenia, idee oraz cele edukacji muzycznej dzieci, przesłanki dziewiętnastowiecznych systemów wychowania muzycznego (Émile Jaques-Dalcroz’a, Carla Orfa i Zoltána Kodály’a), wybrane dwudziestowieczne koncepcje i metody edukacji muzycznej dziecka (tj. *Polska Pluralistyczna Koncepcja Wychowania Muzycznego*, *Krakowska Koncepcja Wychowania Muzycznego*, *Umuzycznienie niemowląt i małych dzieci* Edwina E. Gordona, *Metoda aktywnego słuchania muzyki* Batii Strauss oraz logorytmika Elżbiety Kilińskiej-Ewertowskiej i Andrzeja Stadnickiego), a także fizjologiczne i psychologiczne aspekty mowy i śpiewu dziecka oraz pedagogiczne determinanty prawidłowej intonacji oralno-wokalnej najmłodszych. To wszystko przedstawiono w świetle dostępnych publikacji, posiłkując się wydawnictwami rodzimymi i zagranicznymi.

W mojej opinii temat pracy został bardzo dobrze opracowany w świetle literatury przedmiotu, autorka przywołała wiele znaczących cytatów powołując się na wybitne autorytety pedagogiczne, artystyczne, psychologiczne i medyczne w tym względzie. Dokonała z sukcesem usystematyzowania terminologii, przywołując wartościowe definicje, komentując wypowiedzi i polemizując z niektórymi wywodami, wyrażając przy tym własną opinię. Wszystko to w zgodzie z przyjętą w dyskursie naukowym rzetelnością, etyką i kulturą wypowiedzi.

Druga część pracy doktorskiej zatytułowana „Perspektywy tworzenia warunków dla rozwoju prawidłowej intonacji mowy i śpiewu dzieci sześciolatnich” obudowana została kolejnymi pięcioma rozdziałami.

Pierwszy z nich to „Metodologiczne podstawy badań własnych”. W nim, autorka zaprezentowała przedmiot i cel badań, problemy badawcze i hipotezy, zmienne i ich wskaźniki, metody, techniki i narzędzia badawcze, a także charakterystykę grupy badawczej oraz teren, organizacja i przebieg badań. Założenia projektowe zostały przygotowane poprawnie, a świadomość podjętych działań w strategii weryfikacyjno-diagnostycznej sprawił rozbudowanie komponentów charakterystycznych dla poszczególnych posunięć metodologicznych. Moim zdaniem, dla przejrzystości zapisu anonsovanej eksploracji, warto byłoby zamieścić schemat eksperymentu ze wskazaniem grup badawczych, pretestu i posttestu, a także czynnika eksperymentalnego.

Drugi rozdział w tej części (czyli siódmy w całej pracy) „Prezentacja i analiza wyników badań eksperymentalnych” rozpoczął wypowiedź autorki na temat rezultatów badań własnych. W nim autorka zaprezentowała interesujące wyniki uzyskane w diagnozie poziomu zdolności muzycznych dzieci sześcioletnich (poczucie rytmu, tempa, wykonanej melodii i percepcji muzyki), poziomu umiejętności intonacyjnych badanych (intonowanie rytmu, rymowanki, melodii, śpiewanki) oraz weryfikację zależności wcześniej uzyskanych parametrów z zastosowanym czynnikiem eksperymentalnym. W mojej opinii ta część pracy została przygotowana z bardzo dużym zaangażowaniem doktorantki. Liczne zestawienia tabelaryczne, wykresy, obliczenia statystyczne pozwoliły badaczce na precyzyjne wyznaczenie zależności i wyznaczenie istotności różnic, a tym samym na właściwe odniesienie się do sformułowanych hipotez.

Trzeci rozdział drugiej części pracy (ósmy w kolejności) dotyczył prezentacji wyników badań ukazujących pedagogiczne uwarunkowania prawidłowej intonacji mowy i śpiewu dzieci w wieku przedszkolnym. Na podstawie danych z kwestionariusza wywiadu z wybranymi nauczycielami przedszkola, opinii uzyskanych od rodziców dzieci przedszkolnych oraz analizy dokumentacji przedszkolnej autorka nakreśliła obraz istniejących warunków sprzyjających i zakłócających rozwój prawidłowej intonacji mowy i śpiewu dzieci. W mojej opinii pozyskane dane z całą pewnością wskazują na pryncypialność kontaktów dorosłego z dzieckiem oraz potrzebę refleksji względem podejmowanych w tym względzie działań, a także stosowanych sprawdzonych metod i form pracy, poszukiwania nowych rozwiązań oraz wycucia czasu i tempa przebiegu całego procesu w celu uzyskiwania lepszych efektów w tym zakresie.

Rozdział czwarty i piąty (9 i 10 w całościowej numeracji) to ożywiona dyskusja nad uzyskanymi wynikami prowadzonej eksploracji oraz wnioski artykułowane przez autorkę względem zastosowanego programu „Z intonacją za pan brat”. W tej części pracy autorka wykazała się umiejętnością logicznego i syntetycznego myślenia, właściwą argumentacją oraz

obiektywnością w postrzeganiu zrealizowanych i niezrealizowanych zamierzeń, uzyskanych korzyści i strat wynikłych z prowadzonych badań oraz chwilowych lub w miarę trwałych uzyskanych efektów.

W zakończeniu doktorantka wyartykułowała wnioski adekwatne do przyjętej procedury badawczej, zachęcając do dalszych eksploracji w tym temacie.

Praca nad intonacją głosu mówionego i śpiewanego jest procesem długotrwałym, wymagającym dużego zaangażowania i cierpliwości ze strony prowadzącego oraz jego sprawności w posługiwaniu się technikami zaczerpniętymi z wybranych systemów lub/i metod wychowania muzycznego, tudzież autorskiego programu. Stąd ważny postulat, który również wypłynął z badań i prowadzonych analiz, troski nad przygotowaniem nauczycieli wczesnej edukacji oraz inicjowanie wsparcia specjalistycznego: muzycznego i logopedycznego dla jego działań w tym względzie.

Podczas analizy przedstawionego do recenzji tekstu odnotowałem kilka uwag, które przedstawię w punktach:

- warto całość tekstu pracy opatrzyć stosowną numeracją, chociażby dla porządku w spisie treści czy orientacji czytelnika podczas studiowania materiału;
- warto pamiętać, że zapis nazwiska dwuczłonowego np. E. Jaques-Dacroze, przy dalszym powtórzeniu powinien być notowany całościowo, inicjał dotyczyć winien jedynie imienia, a nie jednego z członów nazwiska;
- dodatkowy podział tekstu powinien być widoczny w spisie treści to fakt, ale również winien posiadać stosowną numerację np. jako jeden z pod- podrozdziałów, ewentualnie, i to byłoby właściwsze, można byłoby zastosować wariant opisowy w tekście porzucając dodatkowe podziały tekstu;
- należy uporządkować materiał przytaczanych danych, wskazań, zależności i pokazać je w tabelach, zestawieniach i jako schematy, bo w taki sposób jest on lepiej odczytywany, w tekście autorka pracy stosuje wyłącznie tabele, to nieco zuboża jego odbiór; materiał po nowej kwalifikacji zyskałby dodatkową jakość, zaś sama bohaterka mogłaby pochwalić się różnorodnością form prezentacji danych;
- warto przemyśleć, kiedy zastosować myślnik pełniący funkcję łącznika (dywiz), a kiedy będzie on rozdzielał dwa wyrazy (będzie on wtedy dłuższy);
- zapis w odwołaniach (przypisach dolnych) wymaga dopracowania, zwłaszcza w notacji nazw wydawnictw, stawianych kropek lub przecinków np. po tytułach, a po nich wyrazów z wielkiej lub małej litery;

- podczas wymieniaania informacji (fragmentu tekstu) proszę nie zapominać o właściwych punktach;
- zamieszczone w aneksie narzędzia badawcze warto wzbogacić o legendę wskazującą charakterystykę podanych wartości 0, 1, 2 w każdej z kategorii (test H-J i sprawdzian muzyczny); dodatkowo, każda z kategorii powinna mieć podsumowane punkty – chociaż w metodologii te ustalenia są wyartykułowane;
- kwestionariusz ankiety dla rodziców uprasza się o stosowną metryczkę na końcu arkusza i podziękowanie za udzielenie informacji;
- kwestionariusz wywiadu dla nauczyciela powinien posiadać wprowadzenie na początku, zaś metryczkę i podziękowanie za udział w badaniu na końcu – chyba, że są to dyspozycje do rozmowy, ale i w tego typu zapisie będzie to mile widziane;
- w aneksie zabrakło wybranego(-nych) scenariusza(-szy) zajęć lub/i całego programu innowacyjnego „Z intonacją za pan brat”, zapis taki byłby sednem realizowanego celu praktycznego (aplikacyjnego) pracy doktorskiej, a czytelnikowi dałby obraz całej procedury (cel zajęć, czynności nauczyciela i wychowanka, ewaluacja zajęć itp.) usprawniającej nabywania przez dziecko umiejętności prawidłowej intonacji w mowie i śpiewie (choć na stronie 154 w opisie przebiegu eksperymentu znalazły się podstawowe informacje w tym względzie).

Przywołane w uwagach krytyczne sformułowania nie umniejszają wysokiej jakości pracy, mogą jednak stanowić pole do dyskusji i przyczynić się do podniesienia wartości prezentowanych informacji, myśli, danych i wniosków w późniejszych opracowaniach.

W uwagach końcowych chciałbym podkreślić, że omawiana rozprawa jest dziełem oryginalnym, ujmującym badane zjawisko wieloaspektowo i interdyscyplinarnie. Wyniki badań warte są upublicznienia w postaci małych form np.: artykułów, referatów czy rozdziałów w pracach zbiorowych, zatrzymując uwagę na jednym lub dwóch aspektach poruszanego tematu, przy problemowym ich ujęciu. Wiele opisanych w dysertacji zagadnień będzie interesowało pedagogów wczesnej edukacji, edukatorów muzyki i nauczycieli akademickich – pracowników naukowych.

W konkluzji stwierdzam, że przedłożona do recenzji dysertacja mgr Moniki Semik odpowiada wymogom stawianym rozprawom doktorskim określonym w Ustawie o tytule naukowym i stopniach naukowych z dnia 14. marca 2003 roku, wraz z uzupełnieniami zawartymi w ustawie z dnia 27. lipca 2005 roku, prawo o szkolnictwie wyższym wraz z nowelizacją ustawy z dnia 18. marca 2011 roku oraz Ustawy z dnia 20. lipca 2018 roku – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2018 r. , poz. 1668, z późn. zm.) – powyższe wynika

wprost z art. 179 ust. 7 ustawy z dnia 3. lipca 2018 r. oraz przepisów wprowadzających ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r., poz. 1669, z późn. zm.)

Wnoszę zatem o przyjęcie rozprawy mgr Moniki Semik pt. „Tworzenie warunków dla rozwoju prawidłowej intonacji mowy i śpiewu dzieci w wieku przedszkolnym” oraz skierowanie jej do dalszych etapów procedury przewodu doktorskiego.

Monika Semik